

Revisiun parziala

Lescha davart il sustegn da persunas basegnusas (LS; DG 546.250)

Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada

Rapport explicativ

Settember 2023

Cuntegn

1	SITUAZIUN DA PARTENZA.....	2
2	SITUAZIUN GIURIDICA VERTENTA E PRATICA ACTUALA	2
3	NOVA SOLUZIUN.....	4
4	EXPLICAZIUNS DAVART LA NOVA DISPOSIZIUN	4
5	CONSEQUENZAS FINANZIALAS E PERSUNALAS	5
5.1	CONSEQUENZAS FINANZIALAS	5
5.2	CONSEQUENZAS PERSUNALAS	5
6	ENTRADA EN VIGUR.....	5

1 Situaziun da partenza

Cun il conclus dals 6 da fanadur 2021 (prot. nr. 666/2021) ha la Regenza surdà al Departament da finanzas e vischnancas (DFV) l'incumbensa d'elavurar in rapport davart il tema «Persunas cun moda da viver nomada en il chantun Grischun». Il rapport dueva mussar il futur basegn d'agir areguard la tematica da las persunas cun moda da viver nomada e preschentar eventualas propostas da soluziun. L'impuls per questa incumbensa han dà il rapport da la situaziun 2021 da la fundaziun In futur per ils viaggiants svizzers sco er ina pendenza interna da la Cumissiun da gestiun dal Cussegl grond (CdG) resp. da sia delegaziun per il Departament d'economia publica e fatgs socials (DES). Questa pendenza è vegnida acceptada suenter ina sesida dals 28 da matg 2020, nua che la tematica era vegnida discutada. Tenor la regulaziun speziala areguard la piazza da staziunament a Cazas da l'onn 1997 porta il chantun tut ils custs da sustegn per Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada en la vischnanca da Cazas. La delegaziun dal DES da la CdG ha analisà questa regulaziun speziala areguard il basegn da l'actualisar ed areguard il tractament equal. En las ulteriuras vischnancas, nua ch'i existan piazzas da staziunament (concretamain: Cuir e Ziràn-Reschen) vegnan eventualas prestaziuns da sustegn necessarias per Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada finanzadas sur la vischnanca e quintadas giu sur la gulfaziun da las grevezzas socialas (GGS). A la vischnanca pon dentant restar custs.

Cun il conclus dals 14 da december 2021 (prot. nr. 1045/2021) ha la Regenza prendì enconuschientscha dal rapport dals 6 da december 2021 ch'il DFV ha elavurà davart il tema persunas cun moda da viver nomada en il chantun Grischun. Tranter auter ha la Regenza menziunà en quest connex, ch'i saja da sclerir la dumonda da la finanziaziun dals custs che resultan (en spezial investiziuns e mantegniment da las piazzas da fermada, dals custs da manaschi, dals custs da l'agid social), sch'il chantun Grischun veglia metter a disposiziun a lunga vista ina tscherta purschida da piazzas da fermada. Sch'ina vischnanca constateschia en l'existenza d'ina piazza da fermada ina grevezza sproporziunada sin ses territori, sa defendian sias autoritads e sia populaziun fitg probablamain cunter ina piazza da fermada. I saja da far frunt a la tema, che las vischnancas stoppian eventualmain pajar prestaziuns da sustegn che pon mo per part vegnir quintadas giu sur la GGS, quai tras in mecanissem da repartiziun solidaric tranter tut las vischnancas. Uschia possia vegnir cuntanschì in tractament equal da tut las vischnancas da staziunament. Ina repartiziun solidarica d'eventuals custs da l'agid social che resultan sin tut las vischnancas, saja ina pussaivladad raschunaivla per cumbatter la tenuta presuntivamain negativa d'ina vischnanca per stgaffir resp. per mantegnair ina piazza da fermada. Per quest motiv è l'Uffizi chantunal dal servetsch social vegnì incumbensà d'examinar, sch'ins possia stgaffir ina basa giuridica, tenor la quala ins pudess repartir ils custs da l'agid social da Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada sin tut las vischnancas e tenor il dumber da lur abitantas ed abitants.

2 Situaziun giuridica vertenta e pratica actuala

Actualmain n'exista nagina basa legala specifica per il sustegn economic da Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada. Valair valan las disposiziuns generalas davart las prestaziuns da sustegn. In'excepziun è la regulaziun speziala da l'onn 1997 areguard la vischnanca da Cazas.

Tenor l'art. 4 al. 1 da la Lescha federala davart la cumpetenzza per il sustegn da personas basegnusas (LSus; CS 851.1) ha la persona basegnusa ses domicil d'assistenza en quel chantun, nua ch'ella sa trategna cun l'intenziun da restar duraivlamain (chantun da domicil). Il sustegn è chausa dal chantun da domicil (art. 12 al. 1 LSus). Sch'i n'exista nagin domicil d'assistenza, è il chantun da dimora obligà da sustegnair (art. 12 al. 2 LSus). La dimora è en quel chantun, nua che la persona basegnusa sa trategna (art. 11 LSus).

Tenor l'art. 29 al. 2 LSus fixescha mintga chantun, tge instituziun publica che sto prestar il sustegn u la bunificaziun dals custs ch'il chantun è obligà da surpigliar. Tenor l'art. 5 al. 1 da la Lescha davart il sustegn da personas basegnusas (Lescha da sustegn, LS; DG 546.250) ha – en il chantun Grischun – quella vischnanca politica l'obligaziun da sustegn, en la quala ina persona basegnusa ha ses domicil. Quel sa chatta là, nua ch'ella sa trategna cun l'intenziun da restar permanentamain (art. 5 al. 2 LS). Sch'i n'exista excepziunalmain nagin lieu da domicil, mabain mo in lieu da dimora, ha quella vischnanca l'obligaziun da sustegn, en la quala la persona basegnusa sa trategna, sch'igl exista in'obligaziun da sustegn en il chantun (art. 5 al. 3 LS). Personas cun moda da viver nomada che han in quartier d'enviern fix sin ina piazza da staziunament e che returnan là regularmain, han là lur domicil d'assistenza. Il domicil d'assistenza resta valaivel er durant las periodas da viadi dal mez onn da stad. Sch'i n'exista nagin domicil d'assistenza, vegnan las personas pertutgadas sustegnidas dal chantun da dimora (guardar er fegl d'infurmaziun da la Conferenza svizra da l'agid social COSAS, «Örtliche Zuständigkeit in der Sozialhilfe», Berna 2019).

L'obligaziun da sustegn per personas estras che sa trategnan en Svizra, ma che n'han betg in lieu da domicil en Svizra, è chausa dal chantun da dimora, sch'igl exista in basegn per in agid immediat (art. 21 LSus). En il Grischun è l'obligaziun da sustegnair personas estras cun dimora chausa da la vischnanca da dimora (art. 5 al. 4 LS ed art. 21 LSus) e l'obligaziun da sustegnair personas basegnusas ch'èn da passagi tras il chantun è chausa dal chantun (art. 14 al. 1 lit. a LS). Sco passagi vala, sch'i na vegn betg fatg ina pernottaziun en il chantun Grischun resp. en Svizra: sco dimora vala, sche personas cun moda da viver nomada deponan lur rulotta sin ina piazza da fermada.

Sin fundament dal conclus da la Regenza dals 6 d'october 1997 (prot. nr. 2084/1997) e da la cunvegna correspudenta cun la vischnanca da Cazas vegnan las expensas socialas per Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada pajadas dal chantun (sur il conto nr. 2310.363712, contribuziuns per agids en cas spezial). L'onn 2020 han ils custs importà 62 000 francs, l'onn 2021 46 490.50 francs e l'onn 2022 38 807.25 francs. Cun la vischnanca da Panaduz è il chantun sa cunvegni ils 16 d'avrigl 2007, tranter auter ch'il chantun surpiglia ils eventuels custs da sustegn per Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada. Fin ussa n'è vegnì fatg nagin pajament.

Las vischnancas da staziunament da Cuira e da Ziràn-Reschen ston purtar sezzas ils eventuels custs da l'agid social a favur da Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada. Las vischnancas pon bain scuntrar ils custs cun la GGS. Igl è però pussaivel, che tscherts custs restan tar las vischnancas.

En la vischnanca da Domat vegn gestiunada ina piazza da transit cun diesch plazzas per personas estras cun moda da viver nomada. A la vischnanca da Domat vegni pajà mintga onn ina contribuziun da 10 000 francs per questa piazza da transit. Ils daners vegnan utilisads per il mantegniment da la piazza.

3 Nova soluziun

La discussiun davart tgi che sto surpigliar las prestaziuns da sustegn resp. ils custs da l'agid social na duai e na dastga betg impedir da metter a disposiziun plazzas da fermada necessarias per minoritads reconuschidas cun moda da viver nomada. Per cuntanscher questa finamira pon ins mo sa decider per l'idea, che eventuels custs da l'agid social ston vegnir repartids solidaricamain sin tut las vischnancas. Quai duai vegnir realisà cun ina nova regulaziun complementara en la LS.

Sut la noziun generala dals «viagiants», ch'èn reconuschids sco minoritad naziunala en il senn da la Convenziun da basa per proteger las minoritads naziunalas, chapeschan ins tut ils Jenics, Sinti e Manouches svizzers che vivan tant en moda nomada sco er stabla. Per promover lur tradiziun e cultura èsi indispensabel, ch'il dumber da plazzas da fermada disponiblas en Svizra vegnia augmentà. Experienceschas da pli baud sco er las reacziuns da las vischnancas tar il rapport dal DFV menziunà qua survart han mussà, che bleras vischnancas s'opponan cunter plazzas da fermada, perquai ch'ellas han tema d'eventuels custs da l'agid social. En quest connex pretendan las vischnancas savens, ch'il chantun duaja surpigliar ils custs da l'agid social. Actualmain vegn quai fatg per la vischnanca da Cazas. Qua tras resulta in grond tractament inegal en cumparegliaziun cun las autras vischnancas.

L'obligaziun da sustegnair Svizras e Svizzers è chausa da las vischnancas (art. 5 LS). I n'è betg visibel in motiv da prevair duas differentas cumpetenzas ed obligaziuns da prestaziuns per Svizras e Svizzers. Dal rest ston ins er desister da quai, per betg svegliar l'impressiun ch'ins valiteschia las modas da viver. L'obligaziun da sustegn da las vischnancas sto perquai er valair per las minoritads naziunalas reconuschidas cun moda da viver nomada. Las vischnancas cun ina piazza da fermada resp. da staziunament na duain dentant betg vegnir dischavantagiadas en cumparegliaziun cun vischnancas che n'han betg ina tala piazza. Ils custs da l'agid social che pertutgan Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada ston perquai vegnir repartids solidaricamain sin tut las vischnancas, e quai a maun dal dumber d'abitantas ed abitants. Qua tras po vegnir realisà in tractament egal da tut las vischnancas.

Cun la revisiun parziala da la Lescha davart il sustegn da personas basegnusas, en vigur dapi il 1. da schaner 2017, è vegnida stgaffida ina regulaziun per reparter solidaricamain ils custs per personas minorennas betg accumpagnadas sin tut las vischnancas. Questa clav da repartiziun è vegnida realisada en l'art. 5a LS ed è sa cumprovada. Per la repartiziun dals custs concernent Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada duai vegnir integrada ina regulaziun analoga en la Lescha da sustegn. Per la definiziun legala da las minoritads svizras cun moda da viver nomada è cumpetenta la Confederaziun. Las personas che n'èn betg cumprendidas en la definiziun da la Confederaziun davart personas svizras cun moda da viver nomada, na vegnan betg resguardadas en la nova disposiziun.

4 Explicaziuns davart la nova disposiziun

La vischnanca cumpetenta resp. obligada da sustegnair paja las prestaziuns da sustegn finzialas e las metta a quint al chantun (durant l'onn current u fin la fin da l'emprim quartal da l'onn suandant). Quests custs ch'il chantun restituescha a las vischnancas obligadas da sustegnair, vegnan repartids l'onn suandant sin tut las vischnancas dal chantun. Questa repartiziun vegn fatga en proporziun da la populaziun permanenta sin basa da las datas da l'Uffizi federal da statistica.

Questa restituziun resp. surpigliada dals custs e la repartiziun cumpiglian mo quels custs da l'agid social che vegnan pajads a favur da las Svizras e dals Svizzers cun moda da viver nomada, che fan diever durant l'entir onn u ad interim, en spezial durant ils mais d'enviern, d'ina piazza da fermada resp. da staziunament en la vischnanca respectiva. Quest lieu da dimora è la finala la basa per la cumpetenzza interchantunala dal chantun per il sustegn tenor ils art. 4, 11 e 12 LSus sco er – entaifer il chantun – per l'obligaziun da sustegnair da la vischnanca tenor l'art. 29 al. 2 LSus en cumbinaziun cun l'art. 5 LS.

5 Consequenzas finanzialas e persunalas

5.1 Consequenzas finanzialas

Tut en tut n'ha quest project naginas consequenzas finanzialas. In augment dals cas d'agid social pervia da la nova regulaziun na ston ins betg spetgar. I vegn fatg mo ina pitschna repartiziun, quai cun divider solidaricamain sin tut las vischnancas dal chantun ils custs da l'agid social per Svizras e Svizzers cun moda da viver nomada, che resultan tar las vischnancas e che vegnan surpigliads dal chantun.

5.2 Consequenzas persunalas

Las experientschas han mussà ch'ins na sto spetgar naginas consequenzas persunalas pervia da la repartiziun solidarica dals custs.

6 Entrada en vigur

Il relasch duai vegnir mess en vigur per il 1. da schaner 2025.